Transformacija / Pomaci u vremenu / Dimenzije

Kovačić, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:215:101884

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb

Akademija likovnih umjetnosti

Sveučilište u Zagrebu

Nastavnički odsjek

Petra Kovačić

TRANSFORMACIJA / POMACI U VREMENU / DIMENZIJE

ZAVRŠNI RAD

PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ LIKOVNA KULTURA

Zagreb 2019./2020.

doc.dr.art. Snježana Ban

doc.dr.art. Ivan Fijolić

doc.art. Igor Čabraja

TRANSFORMACIJA / POMACI U VREMENU / DIMENZIJE

SAŽETAK

Živimo i prolazimo kroz svijet, no jesmo li uvijek svjesni svega što se oko nas događa? Ponekad ne primjećujemo detalje koji nakon što budu primijećeni, postaju veoma očitima. Bilo da se radi o prostorima u kojima boravimo, interijerima osobito, ili ako skrenemo pažnju na živa bića koja nas neprestano okružuju – insekte i životinje. Promjena je neizbježna, transformacija je neupitna. Tijek vremena čini zanimljive stvari, a rezultat njegovog toka su slojevi. Slojevi svjetla, slojevi sjena, konstrukcijski i teksturni slojevi. Sve su to na neki način slojevi vremena, njegovi memoari, zabilješke.

Bilježenje slojeva vremena bio je poticaj, a mediji grafike, slikarstva i kiparstva svaki pruža svoje jedinstvene alate za bilježenje. Utisci i ogrebotine na metalnoj ploči, slojevi nanošene boje ili žičane konstrukcije. Plohe na grafičkoj ploči ulaze u dimenziju slikarstva, slojevi boje i tretiranje plohe prelaze u kiparstvo, a tanka žica čini se kao crtež. Tri su to različite domene umjetnosti, koje se istovremeno neprestano pretapaju.

KLJUČNE RIJEČI:

pomak u vremenu, slojevi, arhitektura, utjecaj, transformacija, dimenzije

TRANSFORMACIJA / POMACI U VREMENU / DIMENZIJE

TRANSFORMACIJA

Što li je trenutak jednom čovjeku? Treptaj oka, jedan udah, jedan okret, jedan dan,… ili jedan život?

Koliko traje trenutak? Možemo li mu pripisati vremensku oznaku? Čini mi se da bez obzira na to koliko subjektivno trenutak može trajati, većinu puta je protumačen kao prekratak, ili predug. Promjenjivost, zapravo prije transformacija jednog trenutka u drugi više je poetični, eterični način razmišljanja o prolasku trenutka. Što li je pak trenutak jednoj životinji ili jednom insektu? Koliko nam je poznato, njihova spoznaja vremena i trenutka je sasvim drukčija od naše, gledano iz ljudske perspektive čak nepostojeća. Zapravo je instinktivna, odvija se nesvjesno, nekad i refleksno. Za razliku od ljudi, svijet životinja, biljaka i kukaca najčešće ne može pojmiti niti primijeniti mogućnost slobodne volje. U prirodi se sve odvija pomalo distopijski iz ljudske perspektive. Tijek događaja teče upravo kako bi i trebao, uz neprestane promjene i prelaženja jednog stanja u drugo. Promjena je neizbježna i nužna. Transformacija trenutaka je neupitna i neophodna. Važna je iz mnogo razloga. Jedan od njih koji sam željela istaknuti je psihološki.

Nastojala sam kroz niz kadrova i spojem istih na jednom otisku prikazati vremenske odmake promjena u prirodi koje se odvijaju u kraćem vremenskom odmaku. Sve se promjene odvijaju u prirodi, ali ih metaforički poistovjećujem sa promjenama u životu. Koliko traje život periodične cikade (lat. *Magicicada*) koja svakih sedamnaest godina izlazi na površinu iz dubine tla? Tek tri do pet tjedana, tijekom kojih ona nastavlja ciklus, ostavljajući jajašca i umire.[1] Proporcionalno periodična cikada veoma kratko vrijeme zaista „živi“ život u potpunosti iskusivši sunčevu svjetlost i toplinu i ispuštajući karakteristične zvukove koje možemo nazvati pjesmom cvrčka – jer ona je član porodice cvrčaka. Simbol života, ljepote i krhkosti trenutka, cikada je opjevana i u haiku poeziji mnogih japanskih pjesnika:

やがて死ぬけしきは見えず蝉の声

yagate shinu keshiki wa miezu semi no koe

[1] Vidi: http://entoweb.okstate.edu/ddd/insects/periodicalcicada.htm

U engleskom prijevodu značilo bi:

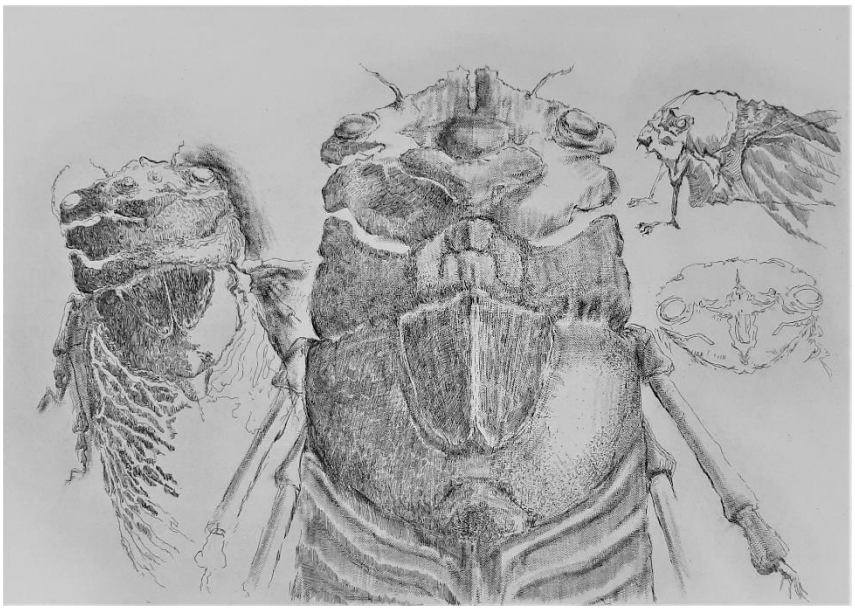
soon to die
yet no sign of it
in the cicada's cry
—Matsuo Basho
(prijevod: David LaSpina)

U bakropisu kombiniranim s posebnom pločom akvatinte crtežom sam pokušala zabilježiti stadije života cikade na površini – kratkog, ali značajnog trenutka za koji se ličinka u dubokom zemljanom tlu pripremala sedamnaest godina. Nerijetko je tako i u ljudskom životu – nakon dugog vremena provedenog u mraku i tišini, u anonimnosti i privatnosti, ljudski se duh priprema za trenutak kad će se pokazati u svom punom sjaju i potencijalu. Trenutak slave je doduše najčešće kratkotrajan, ali je pečat osobe koja ju je iskusila ostavljen – poput ljuske cikade koja zauzima prvi plan i središte bakropisa.

Drugi primjer je kombinacija bakropisa i suhe igle na jednoj cinkovoj ploči. Klupčasta babura (*Armadillidium vulgare*) je člankonožac iz viših podreda kopnenih rakova.[2] Prirodno stanište ove životinje su vlažna mjesta; pod kamenjem, ciglama, mrtvim ostacima drveta, trave, itd. Poznata značajka klupčaste babure je njena sposobnost zarolati se u kuglicu, kada se osjeti ugroženom. Na otisku pločice prikazala sam stadije babure od potpuno otvorene prema njenom postupnom zatvaranju. Preobrazba se dogodila unutar sekunde, no mene zanima psihološka simbolika. Zatvaranje babure može predstavljati evoluciju nečijeg karaktera koja se odvija u oba smjera (zatvaranju i ponovnom otvaranju). U prijateljskom okruženju, osoba se otvara, proširuje se količina njenih spoznaja, dok se reakcija mijenja s osjećajem ugroze; u zatvaranje i poniranje u sebe štiteći se od vanjskih negativnih, ali nekad i pozitivnih utjecaja.

Tehnike bakropisa i suhe igle zaista su fascinantne i veoma prikladne za minuciozno i detaljno prikazivanje teksture s jedne te lagano čupkaste i neuredne s druge strane. Osobito ako se radi o teksturi bića koja su toliko slojevita i vizualno kompleksne strukture. Razni tipovi grafizama izvedenih pomoću igle te hrapava tekstura izvedena roletama pokazali su se zanimljivom kombinacijom u krajnjem otisku. Akvatinta zahtjeva pak razmišljanje u masama i plohama te omogućava postizanje nove, slojevitije razine otiska.

[2] Vidi u: https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=5065

„*Stadiji cikade I*“, 2020., bakropis, 29,7 x 42 cm

„*Stadiji cikade II*“, 2020., bakropis i akvatinta, 29,7 x 42 cm

„*Armadillidium vulgare*“, 2020., bakropis i suha igla, 20 x 4 cm

TRANSFORMACIJA / POMACI U VREMENU / DIMENZIJE

POMACI U VREMENU

Koliko smo svjesni prostora oko sebe? Interijera prvenstveno. Kako utječemo na taj prostor? Ostavljamo li trag u prostoru? Na koji način? Radimo li to svjesno ili nesvjesno? Kako je to zabilježeno? Osim u našem sjećanju. Što je s prirodnim mijenama kao što je sunčeva svjetlost?

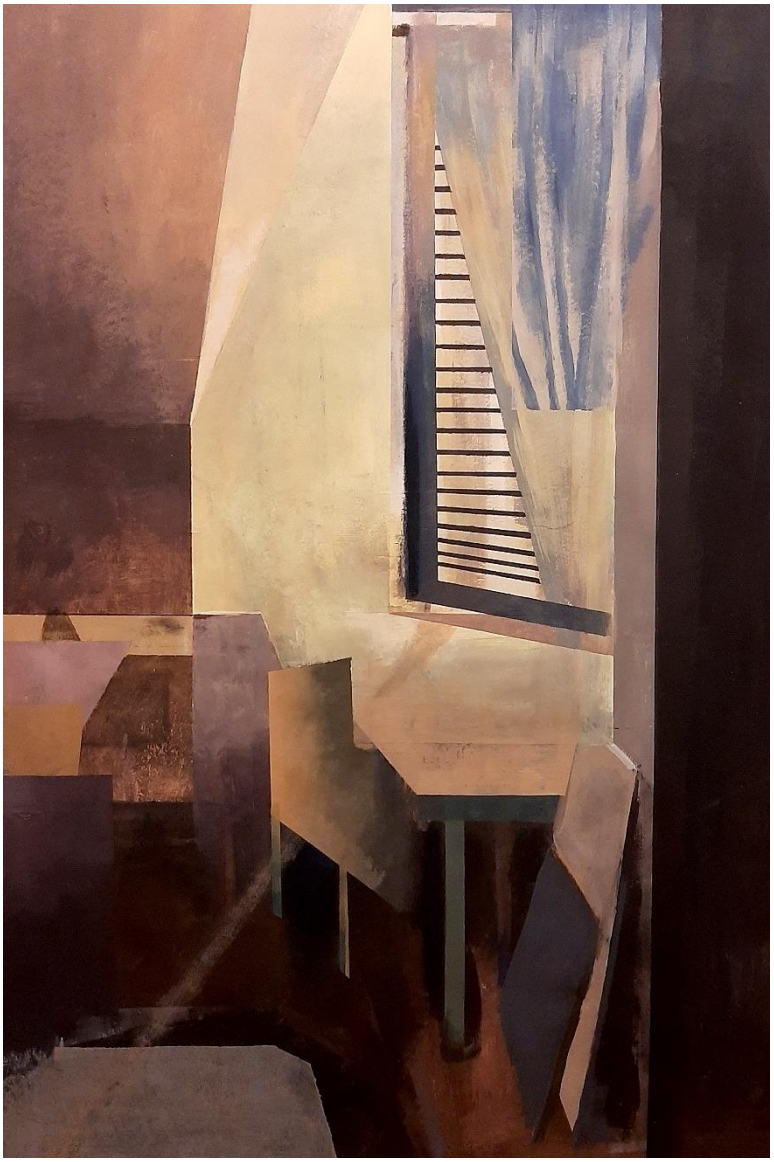
Provedemo li neko vrijeme u interijeru, sigurno ćemo ostaviti nekakav trag. Možda smo nešto donijeli u taj prostor, ili smo nešto maknuli iz njega. Možda smo pomaknuli predmet/e u njemu. Možda smo predmet promijenili (prebojali, oblijepili, pričvrstili mu nešto,…). Sve su to radnje kojima smo mi utjecali na promjenu tog interijera. Učinili mi to svjesno ili nesvjesno. Ulogu igra i sunčeva svjetlost, ili prirodne katastrofe (potres). Danja svjetlost mijenja svoj položaj i time čini promjene u sjenama i bojama u prostoru. Dakle, postoje dvije glavne vrste promjena: artificijelne (kojima doprinosimo mi) i prirodne. Artificijelne mogu biti učinjene svjesno ili nesvjesno. Prirodne mogu biti privremene ili trajne (sunčeva svjetlost mijenja se položajem Sunca, dok posljedica prirodne katastrofe može biti itekako trajna).

Na slikama sam prikazivala interijere u kojima sam boravila najviše vremena slikajući – u slikarskoj klasi na fakultetu i u interijerima svog doma. Odabrala bih kadar i bilježila mijene u prostoru. Promjene mogu biti banalne, poput izrezanog papira kojeg je netko nemarno ostavio na podu, ili štafelaj koji je u jednom trenu bliže, pa dalje, zatim ga uopće nema u kadru. Sunčeva svjetlost nekada pada na komad namještaja i baca toplo svjetlo na stol, simultano se pojavljuje hladna ploha sjene ispod stola. Navečer je u prostorijama prisutno umjetno osvjetljenje, koje ima pak drukčije kvalitete od prirodne svjetlosti. Promjene su neprestane. Odabirem prema unutarnjem osjećaju koje su promjene za mene važne, koje sam prve zamijetila te ih slikam u plohama. Forma je prisutna i elementi u prostoru su dovoljno prepoznatljivi, iako prikazani pojednostavljeno kroz plohe i geometrizaciju. Elementi koji su fiksni, poput zidova, okvira vratiju i prozora ili namještaja koji nije nikad pomaknut slikala sam u tamnim nijansama ili potpuno svijetlim (potpuno bijela).

Spomenula bih nekoliko suvremenih umjetnika koji su mi se činili kao dobra nit vodilja u procesu slikanja ove teme. Još od prethodnog studija arhitekture zaintrigirao me Tadao Ando. On koristi masivne, pojednostavljene elemente s reminiscencijom na arhitekturu moderne i poigrava se kontrastima kao što su svjetlo i sjena te prirodno i artificijelno. On namjerno

stavlja prostor u prvi plan, bez suvišnih detalja. Slikar Simon Adjiashvili je proveo niz godina slikajući interijer svog stana i gama njegovih radova bila je moja inspiracija – prigušeno, djelomice kontrastno, bez ljudi, ali slike djeluju smirujuće. Pilar López Báez u svojim slikama bilježi osobna sjećanja na neke trenutke i pritom koristi kombinirane tehnike poput ugljena, ulja i akrila.

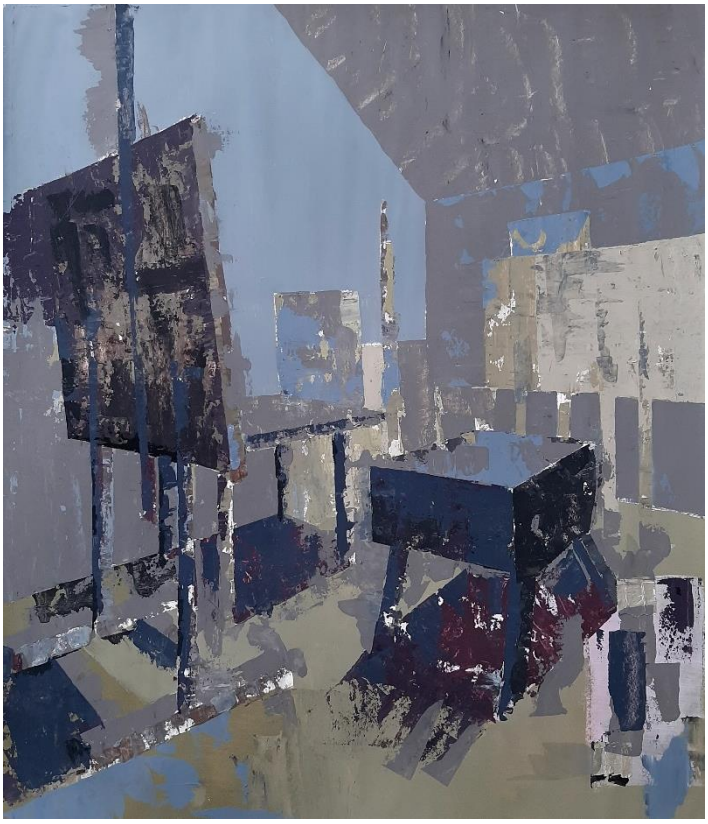
Prostori na mojim slikama lišeni su ljudskih formi. Cilj niza radova bio je prikaz interijera koji bez prisustva ljudi djeluju statično. Oni na neki način jesu statični i u tome je njihova mirnoća i spokoj. S druge strane, daleko je od istine tvrditi da se u interijerima u kojima sam boravila ništa ne zbiva. Energija i život su vidljivi upravo u posljedicama same kretnje ljudi i prirodnih pojava.

„*Pomaci u vremenu III*“, 2020., akril i tempera na papiru, 46 x 68 cm

„*Pomaci u vremenu I*“, 2020., akril, tempera i ugljen na papiru, 80 x 100 cm

„*Pomaci u vremenu II*“, 2020., akril, tempera i folija na papiru, 80 x 100 cm

TRANSFORMACIJA / POMACI U VREMENU / DIMENZIJE

DIMENZIJE

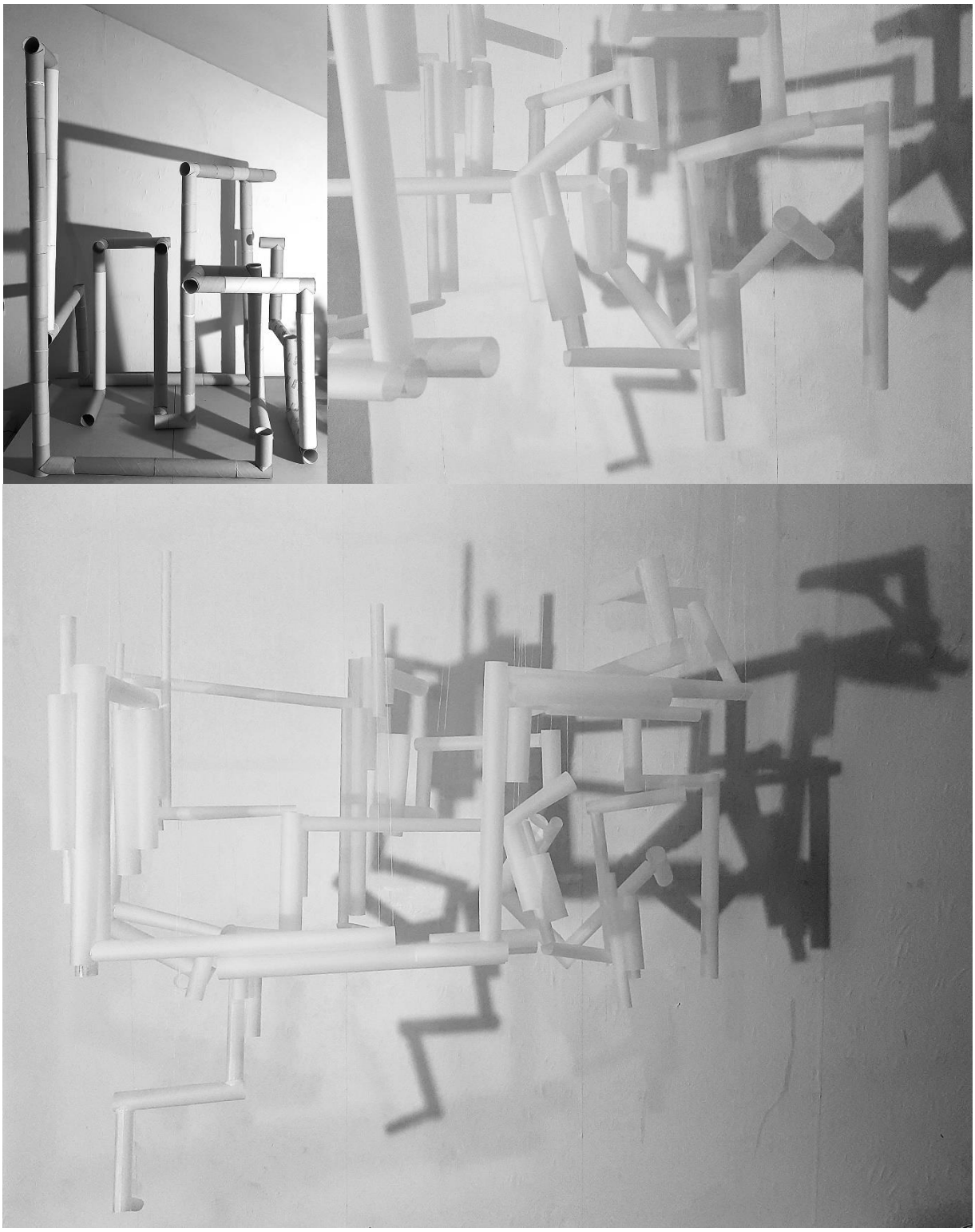
Konstrukcija je osnova materijalnog i nematerijalnog. Ona drži sve elemente zajedno spojene u cjelinu. O konstrukciji ovisi hoće li subjekt stajati postojano, ili će se raspasti, pokleknuti pod težinom vanjskih ili svojih unutarnjih sila. Često je shvaćana kao tek grubi, neugledni i nevažni kostur koji je potrebno sakriti, presvući, zaodjenuti u ljepšu opnu koja je estetski primamljiva i na koju zapravo treba biti usmjerena sva pažnja. Takvo je suvremeno shvaćanje, no na taj se način razmišljalo još mnogo puta u prošlosti; da navedem kao primjere renesansno, barokno, klasicističko i historicističko razdoblje, pa tako i današnje (iako postoje iznimke, jer svakodnevica je puno slobodnija u promišljanju ideja i ako postoji dobro opravdanje za ideju, ona je prihvaćena).

Ostavimo li spomenute povijesno-umjetničko-arhitektonske stilove po strani, ostaju suprotni stilovi s težnjom ostvarivanja ogoljene, smione i nadasve iskrene konstrukcije; antičko doba, rano kršćanstvo, gotika, dio devetnaestog stoljeća za vrijeme industrijske revolucije te od početka dvadesetog stoljeća, sve do Drugog svjetskog rata. Posebno bih se osvrnula na prvu polovicu dvadesetog stoljeća i međuratno razdoblje – vrijeme začetka konstruktivističke skulpture i vrijeme djelovanja njemačke škole Bauhaus. Očevi konstruktivističke skulpture, Antoine Pevsner i Naum Gabo posvetili su svoj život istraživanju „realne“ skulpture. U svom Realističkom manifestu objavljenom 5. kolovoza 1920. godine objavili su: *„ …Znamo da svaka stvar ima svoju stvarnu sliku: stolica, stol, svjetiljka, telefon, knjiga, kuća, čovjek… sve su to za sebe zaokruženi svjetovi sebi svojstvenih ritmova i planetarnih putanja. Stoga uklanjamo svaku slučajnost i ograničenje, te oslobađamo samo realnost koja ima jednaki ritam kao i njihova unutarnja snaga…Odbacujemo volumen kao slikarsku i skulpturalnu prostornu formu… Uzimamo četiri plohe i njima gradimo isti volumen kao masom teškom četiri tone.* ***Na taj način vraćamo skulpturi liniju kao isključivu smjernicu i proglašavamo udubinu jedinom formom… U likovnoj umjetnosti prepoznajemo jedan novi element – kinetički ritam, kao temeljnu formu našeg razumijevanja stvarnoga vremena****… ““.*[3] Profesori i studenti Bauhausa otišli su dalje i uz pročišćenu formu lišenu svega „slučajnog“

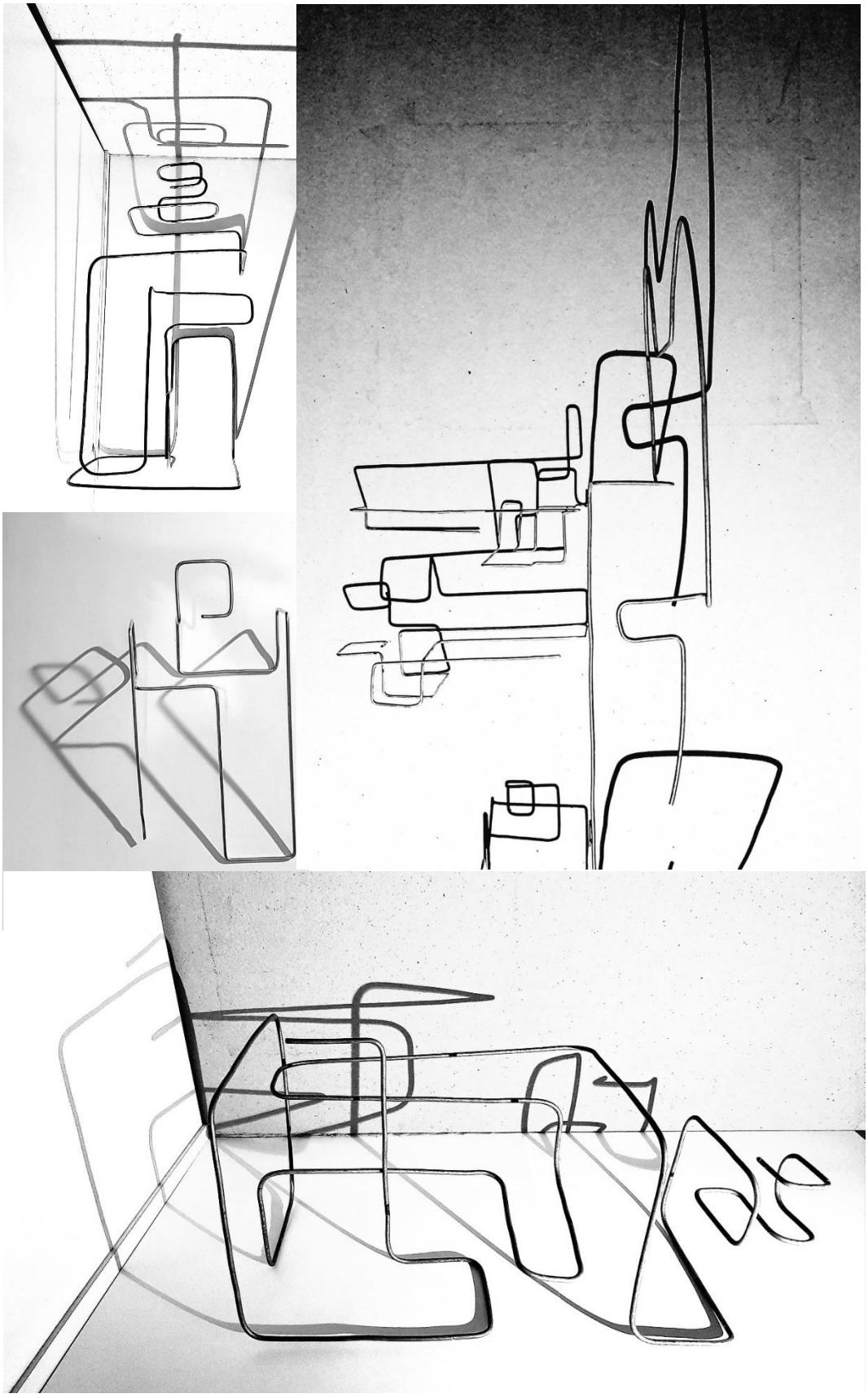
[3] Arnason, Hjorvardur Harvard, Peter Kalb. *Povijest moderne umjetnosti: slikarstvo, kiparstvo, arhitektura, fotografija.* Varaždin ; Mostar: Stanek, 2009.

istraživali su odnose elemenata i prostora, a bivstvo tih elemenata su osnovni geometrijski oblici/likovi/forme.

Spomenuti stavovi ne predstavljaju nove spoznaje, s obzirom na to da su utemeljeni još u prošlom stoljeću, a vjerujem da je pročišćeno razumijevanje osnovnih elemenata bilo prisutno u čovjeku od trenutka kad je počeo stvarati trodimenzionalne objekte – samo još nije razvio neke finese shvaćanja prostora. Problemi kojima se bavim imaju osnovicu u napisanim promišljanjima. Zanima me konstrukcija, nevidljive niti/šipke/osi koje čine tijelo. Za subjekt sam odabrala insekte s kojima sam upoznata iz prve ruke. Njihov egzoskelet je naravno upravo obrnuto od pretpostavljene konstrukcije – njihov skelet je oklop izvana. Zato ga ne shvaćam doslovno, već odabirem insekte kao nesvakidašnje subjekte koji su često s jedne strane neprimijećeni, a s druge strane izbjegavani kao ne previše estetski primamljiva stvorenja. Počinjem od linijskih skica u kojima istražujem mogućnost konstrukcije subjekta. Unutrašnjost insekta je meka, no, što kada bih prikazala unutrašnjost kao konstrukciju? Insekti slijede određenu liniju kretanja. Kukci brašnari hodaju putanjom koja je, kada bi se iscrtala, poput izlomljene linije. Ta linija se nekad lomi ortogonalno, pod kutem jednakim ili manjim od devedeset stupnjeva. Kretanje kukca brašnara njegova je egzistencijalna potreba, kao i većine živih bića. Kretanje je osnova za pronalaženje hrane, kretanje je na neki način njegova konstrukcija. Kako je to kretanje nepredvidivo, na taj sam način pristupila oblikovanju konstrukcije. Uzela sam materijale koji prenose liniju u trodimenzionalni prostor; žicu i papirnate valjke. Savijanjem žice na manjim primjerima i spajanjem valjaka na velikom formatu. Dobiven je na neki način prostorni crtež konstrukcije koji djeluje kao apstrahirani insekt. Nadalje koristim četvrtu dimenziju vremena i prenosim prostorni crtež putem osvjetljavanja figure na crtež sjenom – koja se mijenja ovisno o položaju izvora svjetla. Linijske sjene mogu predstavljati tek zamišljeno kretanje i tek promišljanu konstrukciju koja još nije taktilno formirana, ali ipak postoji. Zamišljena putanja ima mogućnost mijenjanja, jer se još nije zapravo dogodila, no ipak postoji i izašla je na vidjelo putem neke druge dimenzije, sjena.

„*Put kukca: kompozicijske imaginacije u dimenziji sjena I*“, 2020., karton, paos papir

„*Put kukca: kompozicijske imaginacije u dimenziji sjena II*“, 2020., čelična žica